

Mitä valtuutetun tulee tietää sivistyskunnasta

Infopaketti luottamushenkilöille sivistystoimialasta

Sivistyskunnan isot haasteet

VÄESTÖ

- vanhenee
- monikulttuuristuu
- polarisoituu

TYÖN MURROS

- vaatii jatkuvaa oppimista
- muuttaa työelämän pelisääntöjä

DEMOKRATIA JA OSALLISUUS

- perinteisen demokratian murros
- osallistumisen uudet muodot

YHDENVERTAISET PALVELUT

- saatavuus ja saavutettavuus
- resurssien kohdentaminen

KUNTIEN

ERILAISTUMINEN

- taloudellinen kantokyky
- lakisäätöiset tehtävät

Lautakunta työskentelee hallintosäännön ohjaamana

Kunnan ja kuntayhtymän hallinto ja päätöksenteko järjestetään kuntalain mukaisesti, jollei opetus- ja kulttuuritoimea koskevassa lainsäädännössä ole toisin säädetty. Lainsäädännön ohella kunnan ja kuntayhtymän hallinto järjestetään valtuuston hyväksymällä hallintosäännöllä.

Valtuuston hyväksymä hallintosääntö määrittelee

- Toimielimet ja johtaminen (mm. lautakunnat)
- Toimielinten ja viranhaltijoiden tehtävät ja toimivalta
- Henkilöstöorganisaatio
- Päätöksentekomenettely
- Taloudenhoito ja valvonta

Esimerkkejä sivistystoimesta vastaavien toimielinten käsittelyyn vuosittain tulevista asioista

- Talousarvio
- Tilinpäätös ja toimintakertomus
- Opetuksen järjestämistä koskevat suunnitelmat
- Toiminta-avustusten jako

Sivistyspalveluita tehtävittäin

Varhaiskasvatus
Esiopetus
Perusopetus
Lukiokoulutus
Ammatillinen koulutus
Vapaa sivistystyö
Kirjastopalvelut
Taiteen perusopetus
Kulttuuripalvelut
Liikuntapalvelut
Nuorisopalvelut

Varhaiskasvatus

Toimintaa ohjaavat säädökset ja normit

- Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaa varhaiskasvatuslaki (540/2018) ja asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden pohjalta laadittu paikallinen suunnitelma
- Asiakasmaksut määriteltävä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulain (1503/2016) mukaisesti

Kunnan velvoitteet

- Velvoite järjestää varhaiskasvatusta kaikille paikkaa hakeville alle kouluikäisille lapsille päiväkodista tai perhepäivähoidosta
- Noudattaa henkilöstömitoitusta ja -rakennetta sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteita
- Ohjata ja neuvoa perheitä varhaiskasvatuspalvelun valinnassa
- Toimia valvovana viranomaisena yksityisille varhaiskasvatuksen toimijoille

Paikallisesti voimme päättää esimerkiksi

- Varhaiskasvatuksen järjestämistavoista (kuntalaki (410/2015) 8 ja 9 §)
- Toimintamuodoista (päiväkoti, perhepäivähoito, avoin varhaiskasvatustoiminta)
- Paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavista asioista
- Säädöksiä laajemmista toimintatavoista

Pohdittavaksi

- Maksuton varhaiskasvatus, kotihoidontuki ja mahdollinen kuntalisä
- Yksityisen varhaiskasvatuksen osuus ja toimintatavat
- Monipuoliset ja joustavat varhaiskasvatuspalvelut
- Varhaiskasvatuksen saavutettavuus
- Yhteistyön mahdollistaminen sote-palveluiden kanssa

Esiopetus

Toimintaa ohjaavat säädökset ja normit

- Perusopetuslaki (628/1998) ja -asetus (852/1998), jos esiopetusta järjestetään päiväkodissa tai perhepäiväkodissa, esiopetukseen sovelletaan lisäksi varhaiskasvatustalakeja ja asetusta
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet ja niiden pohjalta laadittu paikallinen suunnitelma
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolakei (1287/2013)
- Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (986/1998)
- Lapselle esiopetuksen lisäksi järjestettävään varhaiskasvatukseen sovelletaan varhaiskasvatustalakeja (540/2018) ja asetusta (753/2018)

Kunnan velvoitteet

- Velvoite järjestää esiopetusta kaikille kunnan alueella asuville (PoL 4 §)
- Osoittaa esiopetukseen osallistuvilla lapsilla esiopetuksen järjestämisaikka (PoL 6 §)
- Esiopetusta järjestettäessä tulee lisäksi ottaa huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää varhaiskasvatustalakeja
- Järjestää matkat esiopetuksen oppilaille, joilla on oikeus matkaetuun (PoL 32 §)

- Tarjota esiopetuksen oppilaille oppilashuoltotilakeja
- Esiopetuksessa olevalla oikeus saada myös varhaiskasvatusta

Paikallisesti voimlle päättää esimerkiksi

- Esiopetuksen järjestämisaikoista (esim. koulu/päiväkotii)
- Järjestetäänkö esiopetusta itse, yhteistyössä muiden kuntien tai perusopetuslain mukaisten esiopetuksen järjestäjien kanssa tai hankitaanko esiopetustalakeja muulta julkiselta tai yksityiseltä tilakeja tuottajalta (PoL 4 §)

Pohdittavaksi

- Järjestetäänkö esiopetusta enemmän kuin asetuksessa kirjattu 700 h
- Miten esiopetuksessa olevien oppilaiden täydentävä varhaiskasvatustalakeja järjestetään

Perusopetus

Toimintaa ohjaavat säädökset ja normit

- Perusopetuslaki (628/1998) ja Perusopetusasetus (852/1998)
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)
- Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (986/1998)
- Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012)

Kunnan velvoitteet

- Järjestää sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta (Pol 4 §)
- Osoittaa oppivelvolliselle lähikoulu (Pol 6 §)
- Järjestää koulumatkat esi-, perus- ja lisäopetuksen oppilaille, joilla on oikeus koulumatkaetuun (Pol 32 §)
- Järjestää opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea (Pol 30 §)
- Tarjota esi- ja perusopetuksen oppilaille oppilashuoltopalveluita.

Paikallisesti voimme päättää esimerkiksi

- Perusopetukseen valmistavasta opetuksesta, lisäopetuksesta ja kunnan päättämässä laajuudessa perusopetuksen 7–9 vuosiluokkien yhteydessä annettavaa joustavan perusopetuksen toiminnasta (JOPO) sekä aikuisten perusopetuksesta
- Järjestää perusopetuslain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa
- Valtakunnallista tuntijakoa laajemmasta tarjonnasta (Valtioneuvoston asetus 422/2012)
- Valtakunnallisen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditusta paikallisesta perusopetuksen opetussuunnitelmasta

Pohdittavaksi

- Laadukkaan perusopetuksen järjestäminen koko maassa ikäluokkien pienentyessä
- Kouluverkon tarkastelut
- Oppilaiden ja kouluyhteisön hyvinvoinnin vahvistaminen

Toinen aste: Lukio- ja ammatillinen koulutus

- Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017), Lukiolaki (714/2018)

Lain velvoittamat ydintehtävät

- Lakisääteinen, kunnalle vapaaehtoinen tehtävä. Oikeus koulutuksen järjestämiseen perustuu järjestämislupa- (OKM), joka voidaan myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle säätiölle tai yhteisölle
- Kaikki kunnat velvollisia osallistumaan sekä lukio- että ammatillisen koulutuksen kustannuksiin kunnan rahoitusosuuden mukaisesti (laki opetus- ja kulttuuri-toimen rahoituksesta 1705/2009)
- Opiskelijoilla vapaa hakeutumisoikeus
- Oppilaitoksen sijaintikunnalla on velvoite tarjota opiskeluhoitopalveluita

Haasteita/mahdollisuuksia

- Tavoitteena on, että jokainen nuori suorittaa toisen asteen koulutuksen ja tutkinnon
- Nuorisokäluokan pieneneminen → koulutuksen saatavuus ja rahoituksen riittävyys

Ajankohtaiset teemat

- Yhteistyö koulutuksen järjestäjien välillä (eri koulutusmuodot ja -asteet)

Lukiokoulutus

- Lukiolaki (714/2018), asetus (810/2018) ja lukion opetussuunnitelman perusteet määrittävät puitteet

Lain velvoittamat ydintehtävät

- Nuorten ja aikuisten lukiokoulutuksessa erilainen laajuus
- Koulutus tähtää erillisen ylioppilastutkinnon kautta korkea-asteen opintoihin

Koulutuksen järjestäjä voi päättää paikallisesti

- Noin 2/3 kunnista järjestää lukiokoulutusta (noin 87 % opiskelijoista kunnallisissa lukioissa)
- Koulutusta voi painottaa täydentämällä valtakunnallisesti säädettyjä opintoja
- Koulutuksen järjestäjä päättää oppilaitosverkostaan ja yhteistyöstä muiden kanssa

Haasteita/mahdollisuuksia

- Ikäluokkien pientyessä yhteistyö mahdollistaa laadukkaan koulutuksen saavutettavuuden

Ajankohtaiset teemat

- Opetussuunnitelmauudistus: voimaan 8/2021
- Rahoitusjärjestelmä uudistumassa 2020-luvulla

Ammatillinen koulutus

- Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017)

Lain velvoittamat ydintehtävät

- Yhden lain piirissä monimuotoiset opiskelijat; nuoret ja aikuiset, sekä työvoimakoulutus
- Koulutusta voidaan järjestää oppilaitoksen oppimisympäristöissä tai työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä koulutussopimukseen perustuvana koulutuksena tai oppisopimuskoulutuksena
- Jatkuva haku joustavasti ympäri vuoden, yhteishaku perusopetuksen päättävälle ja vailla ammatillista tutkintoa oleville

- HOKS: jokaiselle koulutuksen aloittavalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma
- Näytöt: Tutkinnon osien edellyttämä ammattitaito ja osaaminen osoitetaan tekemällä käytännön työtehtäviä aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa

Koulutuksen järjestäjä voi päättää paikallisesti

- Lähes kaikki kunnat järjestävät ammatillista koulutusta yksin tai yhdessä toisten kuntien kanssa (noin 85 % opiskelijoista kunnallisessa ammatillisessa koulutuksessa)
- Järjestämisluvan puitteissa koulutuksen kohdentamisesta sekä siitä millä tavoin ja missä oppimisympäristöissä koulutusta järjestetään.
- Lisäksi koulutuksen järjestäjä päättää toimipiste/oppilaitosverkostaan.

Ajankohtaiset teemat

- Osaavan työvoiman saatavuus ja työelämän murros, työttömien, erityisesti pitkäaikaistyöttömien osaamisen vahvistaminen, syrjäytymisen, joka usein ilmenee koulutuksen keskeyttämisenä

Vapaa sivistystyö

- Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998 koskee kansalaisopiston, kansanopiston, kesäyliopiston, liikunnan koulutuskeskuksen ja opintokeskuksen ylläpitämistä.

Lain velvoittamat ydintehtävät

- Vapaan sivistystyön järjestäminen on vapaaehtoinen tehtävä. Vapaan sivistystyön ylläpitäminen edellyttää ylläpitämislupaa, joka voidaan myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle.

Kunta voi päättää paikallisesti

- Kunta voi yhdistää oppilaitoksensa muuhun ylläpitämäänsä oppilaitokseen ja järjestää taiteen perusopetusta, perusopetusta, lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta niitä koskevan lainsäädännön mukaisesti. Oppilaitokset voivat järjestää koulutusta ja siihen liittyvää kehittämis- ja palvelutoimintaa.

Haasteita/mahdollisuuksia

- Palveluiden saatavuus ja saavutettavuus sekä rahoituksen riittävyys.

Ajankohtaiset teemat

- Osaamisen tunnistaminen, jatkuva oppiminen, perustaitojen vahvistaminen, hyvinvointi, digitalisaatio, maahanmuuttaja- ja kotoutumista edistävä koulutus, yhteistyö, osallistaminen.

Kirjastopalvelut

- Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016

Lain velvoittamat ydintehtävät

- Kunnan tehtävänä on yleisen kirjaston toiminnan järjestäminen kuntalaisille. Lakiin määritelty 6 tehtäväkokonaisuutta.

Kunta voi päättää paikallisesti

- Kunta voi järjestää yleisen kirjaston toiminnan itse taikka yhteistyössä toisten kuntien kanssa tai muulla tavoin.

Haasteita/mahdollisuuksia

- Kunnan tulee tehdä yhteistyötä kunnan sisällä ja ulos päin. Kunta itse päättää missä asioissa ja tarkemmin kenen kanssa, se yhteistyötä tekee. Mahdollisuuksia yhteistyöllä tarjota laajemmin ja monipuolisemmin palveluja, esimerkiksi e-aineistot.

Ajankohtaiset teemat

- Digitaaliset aineistot, lukutaidon edistäminen ja kirjastotilan käyttö

Taiteen perusopetus

- Laki taiteen perusopetuksesta 633/1998

Lain velvoittamat ydintehtävät

- Taiteen perusopetus ei ole kunnille pakollista. Kunta voi järjestää taiteen perusopetusta
- Mikäli kunta järjestää taiteen perusopetusta, se vastaa siitä, että sen järjestämä tai hankkima opetus järjestetään lain mukaisesti.

Kunta voi päättää paikallisesti

- Järjestäkö se taiteen perusopetusta ja millä tavoin. Itse, yhteistyössä toisen järjestäjän kanssa vai hankkiiko se ao. palvelut julkiselta tai yksityiseltä toimijalta.

Haasteita/mahdollisuuksia

- Rahoitus ja opetuksen saatavuus: miten turvata taiteen perusopetus musiikin ohella muillakin taiteen aloilla? Miten valtionrahoitus jakautuu tasapuolisesti kunnille ja eri taiteen aloille? Miten mahdollistetaan halukkaille lapsille ja nuorille opetus?

Ajankohtaiset teemat

- Rahoitusjärjestelmää selvitetään (okm)

Kulttuuripalvelut

- Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019

Lain velvoittamat ydintehtävät

- Kunnan tehtävänä on järjestää kulttuuritoimintaa. Laissa määritelty 7 tehtäväkokonaisuutta, joista kulttuuritoiminta koostuu.

Kunta voi päättää paikallisesti

- Kunnan tulee ottaa huomioon paikalliset olosuhteet ja voimavarat sekä eri väestöryhmien tarpeet. Kunta voi järjestää kulttuuritoiminnan itse taikka yhteistyössä toisten kuntien kanssa tai muulla tavoin.

Haasteita/mahdollisuuksia

- Miten voimavarat jakautuvat maan eri osissa? Pääosa resursseista tulee kunnista, ei valtiolta. Kunnilla erilaiset voimavarat mahdollistaa ja tukea kulttuuritoimintaa kunnassa.

Ajankohtaiset teemat

- Valtio lanseeraa uuden valtakunnallisen/alueellisen kehittämistehtävän, jota voi hakea ja saada siihen valtionavustusta.

Nuorisopalvelut

- Nuorisolaki 1285/2016

Lain velvoittamat ydintehtävät

- Paikalliset olosuhteet huomioivien nuorten palveluiden ja tilojen järjestäminen sekä nuorten kansalaistoiminnan eli nuorten omaehtoisen toiminnan tukeminen (8§)
- Ohjaus- ja palveluverkoston tai muun vastaavaan yhteistyöryhmän kokoaminen (9§)
- Verkostolla on yhteistyövelvoite muiden nuorten kanssa toimivien kanssa, voidaan toteuttaa kuntien yhteistyönä.
- Nuorten osallistumisen, vaikuttamisen ja kuulluksi tulemisen mahdollistaminen (24§)

Kunta voi järjestää

- Etsivää nuorisotyötä, lakisääteinen, kunnalle vapaaehtoinen tehtävä
- Nuorten työpajatoimintaa, lakisääteinen, kunnalle vapaaehtoinen tehtävä

Haasteita/mahdollisuuksia

- Digitalisaatio & paikkariippumattomat palvelut, nuorten heikentyvä yhteiskunnallinen luottamus, polarisaatio, ulkopuoleisuus

Ajankohtaiset teemat

- Valtionrahoituksen riippuvuus pienenevistä veikkausvoittovaroista
- Nuorille suunnattujen palveluiden kehittäminen ja toteuttaminen kokonaisuutena

Liikuntapalvelut

- Liikuntalaki 390/2015

Lain velvoittamat ydintehtävät

- Liikuntapalvelujen sekä terveyttä edistävän liikunnan järjestäminen eri kohderyhmille,
- Kansalais- ja seuratoiminnan tukeminen sekä
- Liikuntapaikkojen rakentaminen ja ylläpitäminen
- Asukkaiden kuuleminen liikuntaa koskevissa keskeisissä päätöksissä
- Asukkaiden liikunta-aktiivisuuden arvioiminen osana terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä

Haasteita/mahdollisuuksia

- Ikääntyminen, elämäntapojen muutokset, ekologisuuden korostuminen, polarisaatio, digitalisaatio

Ajankohtaiset teemat

- Liikunnallisen elämäntavan edistäminen poikkihallinnollisena yhteistyönä – lisää liikettä ihmisten arkiympäristössä
- Valtionrahoituksen riippuvuus pienenevistä veikkauvoittovaroista?

.....

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14, 00530 Helsinki
Puh. 09 7711
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi
www.kuntaliitto.fi
Helsinki 2019